

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ : ศึกษากรณีคนพิการทางร่างกาย ในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์" โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) ศึกษาศักยภาพของคนพิการ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ 3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ บุคคลที่มีความพิการทางร่างกาย ในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ จำนวน 8 แห่ง จำนวน 392 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า T-test ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 81.6 เพศหญิง ร้อยละ 18.4 ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-23 ปี (ร้อยละ 17.09) 14-20 ปี (ร้อยละ 27.81) 31-40 ปี (ร้อยละ 17.09) และ 41-53 ปี (ร้อยละ 2.04) ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 44.1) มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 34.5) มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 12.5) ไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 5.1) และอื่น ๆ เช่น ปวช./ปวส./ปริญญาตรี (ร้อยละ 3.8) สถานภาพสมรส เป็นโสด (ร้อยละ 89.5) อยู่เป็นคู่สมรส (ร้อยละ 5.9) หย่าร้าง/แยกกันอยู่ (ร้อยละ 4.1) เป็นหม้าย (ร้อยละ 0.5) สถานภาพในครอบครัว เป็นสมาชิกในครอบครัว (ร้อยละ 92.6) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 7.4) การประกอบอาชีพ ไม่เคยประกอบอาชีพ (ร้อยละ 63.8) เคยประกอบอาชีพ (ร้อยละ 36.2)

5.1.2 ปัจจัยความพิการ

การศึกษาปัจจัยความพิการของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประเภทความพิการ ลักษณะความพิการ และระยะเวลาความพิการ พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพิการขา 1 ข้าง (ร้อยละ 31.6) พิการแขน 1 ข้าง (ร้อยละ 17.3) พิการขา 2 ข้าง (ร้อยละ 15.4) พิการอัมพาตท่อนล่าง (ร้อยละ 8.9) พิการอัมพาต

ครึ่งซีก (ร้อยละ 8.4) พิกการมากกว่า 1 อย่าง (ร้อยละ 6.6) พิกการทางการได้ยิน (ร้อยละ 5.4) พิกการนิ้วมือไม่ครบ (ร้อยละ 3.4) และพิกการแขน 2 ข้าง (ร้อยละ 1.5)

2. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพิกการภายหลัง (ร้อยละ 72.4) และความพิกการตั้งแต่กำเนิด (ร้อยละ 27.6) ระยะเวลาความพิกการ ระหว่าง 1-5 ปี (ร้อยละ 36.7) 16-25 ปี (ร้อยละ 31.1) 6-15 ปี (ร้อยละ 20.4) และ 26-53 ปี (ร้อยละ 11.8)

5.1.3 ปัจจัยลักษณะทางจิต

การศึกษาปัจจัยลักษณะทางจิตของกลุ่มตัวอย่าง 4 ด้าน ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง สุขภาพจิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า

1. การเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยที่ 24.09 ส่วนใหญ่เป็นคนขอมแห้งง่าย (ค่าเฉลี่ย 3.84) นึกอยากเป็นคนอื่น (ค่าเฉลี่ย 3.68) และเป็นคนที่ผู้อื่นฟังไม่ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.64)

2. การเชื่ออำนาจในตนเองของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางที่ 27.52 ส่วนใหญ่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ไม่มีใครเห็นก็ตาม (ค่าเฉลี่ย 4.20) ชีวิตมีค่าต้องใช้เวลาทุกครั้งด้วยความระมัดระวัง (ค่าเฉลี่ย 4.18) และการให้อภัยเป็นสิ่งที่ฉันทำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.13)

3. สุขภาพจิตของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับค่อนข้างสูงที่ 17.63 ส่วนใหญ่มีความรู้สึกกลัวโดยไม่มีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย 3.82) อยากตายไปเสียให้พ้นจากทุกอย่างในโลกนี้ (ค่าเฉลี่ย 3.80) และรู้สึกโกรธโดยไม่มีเหตุผล (ค่าเฉลี่ย 3.73)

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับค่อนข้างต่ำที่ 22.53 ส่วนใหญ่คิดว่า การเตรียมตัวเต็มที่เพื่อความสำเร็จเป็นสิ่งจำเป็น (ค่าเฉลี่ย 4.15) โดยทั่วไปแล้วเห็นความสำคัญของการมุ่งอนาคต (ค่าเฉลี่ย 4.11) และมีเมื่อเริ่มต้นทำสิ่งใดจะพยายามจนกระทั่งสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 3.89)

5. ความสัมพันธ์ของลักษณะทางจิตแต่ละด้าน พบว่า สุขภาพจิตมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อยกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (ค่าเฉลี่ย .2952) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ค่าเฉลี่ย .1924) และการเชื่ออำนาจในตนเอง (ค่าเฉลี่ย .1331) ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์กับการเชื่ออำนาจในตนเอง ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย .4138) และกับสุขภาพจิตในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย .1924)

5.1.4 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม

การศึกษาปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง 2 ประการ ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก พบว่า

1. การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าปานกลางเล็กน้อยที่ 26.03 ส่วนใหญ่เข้ากับคนในครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 4.32) คนในครอบครัวเปิดโอกาสให้พบกับญาติ เพื่อนบ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.04) และคนในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับ (ค่าเฉลี่ย 4.02)

2. การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอกของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อยที่ 36.71 ส่วนใหญ่เห็นว่าศูนย์ฟื้นฟูอาชีพจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ (ค่าเฉลี่ย 4.40) มีหน่วยแพทย์ให้การบำบัดรักษาเมื่อมีความพิการ (ค่าเฉลี่ย 4.22) และมีองค์กรให้คำแนะนำการดำเนินชีวิตเมื่อมีความพิการ (ค่าเฉลี่ย 3.69)

5.1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับลักษณะทางจิต

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม 2 ด้าน กับลักษณะทางจิต 4 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิตทุกด้าน โดยมีความสัมพันธ์เล็กน้อยกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (ค่าเฉลี่ย .1231) กับการเชื่ออำนาจในตนเอง (ค่าเฉลี่ย .2329) และสุขภาพจิต (ค่าเฉลี่ย .1749) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ค่าเฉลี่ย .4176)

5.1.6 การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1. ศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าปานกลางที่ 16.70 ส่วนใหญ่สามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.47) สามารถเดินทางไปติดต่อหน่วยงานได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.40) และอาบน้ำแต่งตัวได้เอง (ค่าเฉลี่ย 4.05)

2. ศักยภาพด้านการช่วยเหลือครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าปานกลางที่ 10.85 ส่วนใหญ่สามารถเข้าครัวสามารถทำอาหารเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 3.90) สามารถหาเงินเลี้ยงดูครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 3.55) และช่วยดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 3.40)

3. ศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางที่ 12.90 ส่วนใหญ่สามารถรับจ้างทำงานในสถานประกอบการได้ (ค่าเฉลี่ย 3.71) สามารถประกอบธุรกิจของตนเองได้ (ค่าเฉลี่ย 3.20) และรับจ้างเหมางานมาทำที่บ้านได้ (ค่าเฉลี่ย 3.06)

4. ศักยภาพด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อยที่ 11.80 ส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ทำบุญ ตักบาตร เวียนเทียน (ค่าเฉลี่ย 3.81) เข้าร่วมกิจกรรมงานวันคนพิการสากล (ค่าเฉลี่ย 2.82) และเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาคนพิการ (ค่าเฉลี่ย 2.69)

5. ศักยภาพด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่ 11.50 ส่วนใหญ่เป็นผู้มีสิทธิและได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ผ่านมา (ค่าเฉลี่ย 4.04) ได้ใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลจากบัตรสวัสดิการ สปร. (ค่าเฉลี่ย 3.97) และใช้สิทธิเบิกจ่ายอุปกรณ์จากสมุดจดทะเบียนคนพิการ (ค่าเฉลี่ย 3.48)

6. ศักยภาพด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่ 12.55 ส่วนใหญ่ทำมาหากินด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (ค่าเฉลี่ย 4.33) ชีตมันปฏิบัติคำสอนทางศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.17) และช่วยรักษาความสะอาดของบ้านเมือง (ค่าเฉลี่ย 4.05)

7. ศักยภาพด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่ 10.38 ส่วนใหญ่เป็นผู้ให้กำลังใจแก่เพื่อนคนพิการ (ค่าเฉลี่ย 3.99) เป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตแก่คนพิการ (3.24) และให้คำแนะนำในการดูแลคนพิการ (ค่าเฉลี่ย 3.15)

8. ศักยภาพในการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่ 10.34 ส่วนใหญ่เห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายทำให้มีความรู้มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.00) ได้มีโอกาสพบปะกับกลุ่มคนพิการเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.63) และได้เข้าร่วมเครือข่ายกับคนพิการในท้องถิ่นต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.72)

5.1.7 ความสัมพันธ์ของศักยภาพด้านต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง

ศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายด้านในระดับค่าถึงระดับปานกลาง กล่าวคือศักยภาพที่มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ได้แก่ การพึ่งพาตนเองกับการช่วยเหลือครอบครัว (ค่าเฉลี่ย .4533) การเป็นผู้ให้คำแนะนำกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย .4413) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย .3484) การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (ค่าเฉลี่ย .3154) และศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ได้แก่ การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองกับการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย .2958) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (ค่าเฉลี่ย .2902) การช่วยเหลือครอบครัวกับการประกอบอาชีพ (ค่าเฉลี่ย .2848) การพึ่งพาตนเองกับการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย .2806) การประกอบอาชีพกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (ค่าเฉลี่ย .2502) การประกอบอาชีพกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (ค่าเฉลี่ย .2408) การช่วยเหลือครอบครัวกับการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย .2312) การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (ค่าเฉลี่ย .2170) การพึ่งพาตนเองกับการประกอบอาชีพ (ค่าเฉลี่ย .2102) การพึ่งพาตนเองกับการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง (ค่าเฉลี่ย .1996) การทำหน้าที่ในฐานะ

พลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย .1877) การช่วยเหลือครอบครัวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (ค่าเฉลี่ย .1826) การช่วยเหลือครอบครัวกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ (ค่าเฉลี่ย .1521) การพึ่งพาตนเองกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (ค่าเฉลี่ย .1372) การประกอบอาชีพกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย .1307) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง (ค่าเฉลี่ย .1259) การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย .1223)

กล่าวโดยสรุปคือศักยภาพแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้าน และความสัมพันธ์ด้านการสนับสนุนทางสังคม 2 ด้าน และความสัมพันธ์ของลักษณะทางจิต 4 ด้าน

5.1.8 ศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างกับลักษณะความพิการ

การศึกษาความสัมพันธ์ของศักยภาพด้านต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างกับลักษณะความพิการพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ของศักยภาพด้านการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายกับลักษณะความพิการ ส่วนศักยภาพอีก 7 ด้าน มีความสัมพันธ์กับลักษณะความพิการ คือ

1. ศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการอัมพาตท่อนล่าง และกลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการอัมพาตครึ่งซีกมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่น
2. ศักยภาพด้านการช่วยเหลือครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการช่วยเหลือครอบครัวได้ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการอัมพาตท่อนล่าง และกลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการแขน 2 ข้าง และความพิการขา 1 ข้าง มีศักยภาพในการช่วยเหลือครอบครัวดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่น
3. ศักยภาพด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการประกอบอาชีพดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการแขน 1 ข้าง และกลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการขา 1 ข้าง และความพิการนิ้วมือไม่ครบ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่น
4. ศักยภาพด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการอัมพาตท่อนล่าง และกลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการทางการได้ยิน มีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ดีกว่าความพิการด้านอื่น

5. ศักยภาพด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการขา 1 ข้างมีศักยภาพในการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่น

6. ศักยภาพด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการมากกว่า 1 อย่าง

7. ศักยภาพด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพิการด้านอื่นมีศักยภาพในการเป็นผู้ให้คำแนะนำดีกว่าความพิการแขน 2 ข้าง

5.1.9 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1. ไม่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างด้านการพึ่งพาตนเอง
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการช่วยเหลือครอบครัว ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก และการเห็นคุณค่าในตนเอง
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก มีระยะเวลาความพิการมานาน และการเห็นคุณค่าในตนเอง
4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาสุขภาพจิต การเห็นคุณค่าในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก
5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเองของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก การเชื่ออำนาจในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก
6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต การเชื่ออำนาจในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก
7. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก การเชื่ออำนาจในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก
8. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก

กล่าวโดยสรุปกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีความพิการ ทั้ง 10 ลักษณะ มีความสัมพันธ์กับศักยภาพอย่างแตกต่างกันทั้ง 7 ด้าน ยกเว้นด้านการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ มีทั้งหมด 7 ด้าน ยกเว้นด้านการพึ่งพาตนเอง

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ศักยภาพของคนพิการ

5.2.1.1 ศักยภาพด้านต่าง ๆ ของคนพิการ

จากการศึกษาศักยภาพของคนพิการทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการช่วยเหลือครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง ด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำ และด้านการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย สามารถอภิปรายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้รับการฝึกอาชีพของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ทั้ง 8 แห่ง มีศักยภาพระดับสูงในด้าน การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การเป็นผู้ให้คำแนะนำ การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย การพึ่งพาตนเอง และการช่วยเหลือครอบครัว สอดคล้องกับ ขนิษฐา เทวินทรภักดี (2540) ให้ความเห็นว่าการที่บุคคลพิการ ได้เข้ารับการฝึกอาชีพหรือผ่านกระบวนการจัดเกลาทางสังคม จะทำให้ผู้พิการสามารถเข้าสู่สังคมและแสดงบทบาทของตนเองได้ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคนพิการเข้าสู่กระบวนการฝึกอาชีพของศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ ต้องเป็นผู้พิการที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง และนอกจากเข้ารับการฝึกอาชีพตามแนวคิดของตนแล้ว จะได้รับการฝึกให้เข้าสู่สังคมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จนทำให้ผู้พิการเหล่านั้นมีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยตนเอง สามารถทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เช่น การตั้งมั่นในการทำมาหากินด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การมีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดของบ้านเมือง รวมทั้งปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา ฯลฯ รวมทั้งการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง เช่น รู้จักสิทธิและได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รู้จักการใช้สิทธิจากสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ฯลฯ ตลอดจนสามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแก่เพื่อนคนพิการได้ สามารถเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย เช่น มีโอกาสพบปะกลุ่มคนพิการเสมอ ทำให้มีความรู้มากขึ้น สำหรับศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพ จะต้องมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหารเองได้ สามารถเดินทางไปติดต่อหน่วยงาน และพบแพทย์ได้เองด้วย นอกจากนี้

นี้ กลุ่มตัวอย่างยังมีศักยภาพด้านการช่วยเหลือครอบครัว สามารถหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว ช่วยดูแลผู้สูงอายุ และทำอาหารเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้

ศักยภาพในระดับปานกลาง คือด้านการประกอบอาชีพ กลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ระหว่างการฝึกอาชีพของศูนย์ฯ ทั้ง 8 แห่ง และยังไม่สำเร็จการฝึกอาชีพ จึงยังขาดความมั่นใจว่าจะมีศักยภาพเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ไม่มั่นใจว่านายจ้างจะยอมรับความสามารถในการเข้าไปรับจ้างทำงานในสถานประกอบการ หรือไม่มั่นใจที่จะไปดำเนินธุรกิจของตนเอง รวมทั้งการรับจ้างเหมางานมาทำที่บ้าน

และศักยภาพต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อย คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ โอภาส พิมลวิชยาภิข (2539) พบว่าคนพิการให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย เนื่องจากเห็นว่าความพิการของตนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงมีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยทั้งในด้าน การแข่งขันกีฬาคนพิการ การร่วมกิจกรรมวันคนพิการ การแข่งขันความสามารถทางอาชีพของคนพิการ รวมทั้งการเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ทำบุญ ศึกษาศร เวียนเทียน เป็นต้น

5.2.1.2 ความสัมพันธ์ของศักยภาพด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของศักยภาพด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยพบว่าศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง มี 4 ด้าน คือ การพึ่งพาตนเองกับการช่วยเหลือครอบครัว การเป็นผู้ให้คำแนะนำกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์คือสังคมนับกับการเป็นผู้ให้คำแนะนำ อธิบายได้ว่า การที่คนพิการพึ่งพาตนเองได้ จะมีความสามารถช่วยเหลือครอบครัว โดยชนินษฐา เทวินทรภักดี (2540) กล่าวว่า คนพิการที่ได้รับการฝึกฝนให้พัฒนาตนเอง จะสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคม เป็นผู้รู้จักตนเองและผู้อื่น และรู้จักการวางรากฐานของชีวิตเพื่อสร้างครอบครัวที่ดีต่อไปในอนาคตได้

กลุ่มตัวอย่างคนพิการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ จะสัมพันธ์กับความสามารถในการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย เช่นเดียวกับการทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำสัมพันธ์กับการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์คือสังคม เช่นเดียวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จะสัมพันธ์กับความสามารถเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายได้ อาจอธิบายได้ว่าศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการทั้ง 8 แห่ง มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย ตั้งแต่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอาชีพ การจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรม ให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การจัดกลุ่มให้คำปรึกษาหารือ แก้ปัญหาพร้อมกัน การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในการเข้าสู่สังคม และการเรียนรู้กฎหมายเบื้องต้น รวมทั้งการนำผู้รับการฝึกอาชีพไปทัศนศึกษานอกสถานที่

ทำให้กลุ่มตัวอย่างคนพิการได้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างคนทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของโอภาส พิมลวิชยกิจ (2539) กล่าวว่า การที่คนพิการได้เรียนรู้ในการเข้าร่วมกลุ่มและสังคม จะทำให้คนพิการสามารถปรับตัวกับเพื่อน และช่วยเหลือคนพิการอื่น ๆ รวมทั้งทำประโยชน์ต่อสังคมได้

5.2.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับลักษณะความพิการ

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้พิการที่ได้เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ ของกรมประชาสงเคราะห์ ทั้ง 8 แห่ง นั้น สำหรับลักษณะความพิการอัมพาตท่อนล่างเป็นกลุ่มคนพิการที่ศักยภาพทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม น้อยกว่าคนที่พิการด้านอื่น เนื่องจากคนพิการอัมพาตท่อนล่าง เป็นกลุ่มคนพิการที่แพทย์ประเมินไว้ว่า มีความผิดปกติอยู่ในระดับที่สูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มือ แขน ขา ลำตัว ซึ่งจำเป็นในการประกอบกิจวัตรประจำวันมากกว่าครึ่งตัว หรือแขนขามากกว่า 2 ข้าง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะถูกจัดความสามารถไว้ที่ระดับ 1 และ 2 คือเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้บ้าง หรือต้องการความช่วยเหลือค่อนข้างมาก

เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะความพิการขา 1 ข้าง พบว่ามีศักยภาพ 3 ด้าน คือ ด้านการช่วยเหลือครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเอง มากกว่าผู้ที่มีความพิการด้านอื่น อาจกล่าวได้ว่า บุคคลพิการขา 1 ข้างนี้ แพทย์ประเมินไว้ว่า เป็นความคิดปกติหรือความบกพร่องในการเคลื่อนไหว หรือสูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหวลำตัว มือ แขน หรือขา แต่ยังสามารถประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวันได้ อาจจะน้อยกว่าครึ่งตัว หรือแขนขาน้อยกว่า 2 ข้าง ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถูกจัดความสามารถไว้ที่ระดับ 4-5 คือเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองในการประกอบกิจวัตรประจำวัน อาจใช้อุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือปรับปรุงตั้งของเครื่องใช้ประจำตัว สามารถออกนอกบ้าน ศึกษาเล่าเรียน ประกอบอาชีพ หรือเข้าสังคมเยี่ยงคนปกติได้ ซึ่งโอภาส พิมลวิชยกิจ (2540) ศึกษาว่าระดับความพิการมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคม คนพิการที่มีระดับความพิการน้อยกว่าจะมีการปรับตัวได้สูงกว่า ส่วนคนพิการที่มีระดับความพิการมากจะมีการปรับตัวได้ต่ำ โดยผู้ที่มีร่างกายพิการมาก การเคลื่อนไหวลำบาก จะพบอุปสรรคในการคมนาคม และการเคลื่อนที่ ซึ่งจะมีส่วนในการจัดขวงการมีส่วนร่วมในสังคม ต้นทุนการ และความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ฉะนั้น ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการควรจัดกิจกรรมในลักษณะให้คนพิการกลุ่มที่มีความสามารถมากได้ช่วยเหลือคนพิการที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อยกว่า โดยเฉพาะการจัดตั้งอำนวยความสะดวกด้านสวัสดิการ หรือสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อคนพิการอัมพาตท่อนล่างจะ ได้สามารถเข้าถึงบริการและ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่

5.2.2 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ

5.2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิต

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของลักษณะทางจิตทุกด้าน คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง สุขภาพจิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่าองค์ประกอบของลักษณะทางจิตมีความสัมพันธ์กันหลายด้าน กล่าวคือ สุขภาพจิตมีความสัมพันธ์เล็กน้อยกับการเห็นคุณค่าในตนเอง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการเชื่ออำนาจในตนเอง ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์กับการเชื่ออำนาจในตนเองระดับปานกลาง และกับสุขภาพจิตระดับน้อย ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของกนกวรรณ อังคะสิทธิ์ (2540) พบว่าพฤติกรรมสุขภาพจิตของคณศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยคณศึกษาที่รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง จะมีพฤติกรรมสุขภาพจิตดีด้วย และ ปกรณ์ วชิรกุล (2541) ซึ่งเห็นว่าคณศึกษาที่มีสุขภาพจิตดี จะมีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย จิตใจ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการมุ่งมั่นที่จะกระทำการต่าง ๆ สามารถปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมและควบคุมอารมณ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลให้คณศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมได้ต่อไป

5.2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตกับการสนับสนุนทางสังคม

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิต 4 ด้าน คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง สุขภาพจิต แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กับการสนับสนุนทางสังคม 2 ด้าน คือ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน กับการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก ไม่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิต ทั้ง 4 ด้าน ส่วนการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิตทุกด้าน กล่าวคือ มีความสัมพันธ์เล็กน้อยกับการเห็นคุณค่าในตนเอง กับการเชื่ออำนาจในตนเอง กับสุขภาพจิต และมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สอดคล้องกับชนินฐา เทวรินทร์ภักดี (2540) กล่าวว่าองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คณศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพคือ คณศึกษา และผู้ใกล้ชิดคณศึกษา ซึ่งหมายถึง พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัว รวมทั้งคนในชุมชนอื่น ๆ ซึ่งการให้การสนับสนุนดังกล่าว จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คณศึกษาสามารถปรับตัวปรับใจที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งอดทน เกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตด้วยความสามารถ ตามมาด้วยการยอมรับของคนในสังคม และสอดคล้องกับการศึกษาของกชกร ศรีสัมพันธ์ (2537) พบว่าสมาชิกในครอบครัวมีบทบาทในการสนับสนุนทางสังคมแก่คณศึกษาในระดับดีมาก โดยการสนับสนุนด้านอารมณ์ การยอมรับในระดับสูง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษารุ่นนี้เป็นผู้ศึกษาที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ จะมีการเห็นคุณค่าในตนเอง

เอง การเชื่ออำนาจในตนเอง มีสุขภาพจิตที่ดี และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะต้องได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน ด้วย

5.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ อันประกอบด้วย (1) ปัจจัยชีวสังคมของคนพิการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และสถานภาพในครอบครัว (2) ปัจจัยความพิการ ได้แก่ ระยะเวลาความพิการ ประเภทความพิการ และลักษณะความพิการ (3) ปัจจัยลักษณะทางจิตของคนพิการ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง สุขภาพจิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ (4) ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน และการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการมีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ 8 ด้าน อันประกอบด้วย การพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือครอบครัว การประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การเป็นผู้ให้คำแนะนำ และการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

5.2.3.1 ปัจจัยชีวสังคมของคนพิการ

ปัจจัยชีวสังคมของคนพิการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการของกลุ่มตัวอย่าง คืออายุ ซึ่งคนพิการที่มีอายุมาก จะมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ 4 ด้าน คือ การประกอบอาชีพ การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการเป็นผู้ให้คำแนะนำ อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างคนพิการที่มีอายุมาก จะมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมานานกว่า อาจจะเคยประกอบอาชีพมาก่อน หรือมีความรับผิดชอบต้องเลี้ยงดูครอบครัว และยังมีโอกาสได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมบ้าง โดยที่รู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง ซึ่งจากการที่มีอายุมากทำให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำที่มีความน่าเชื่อถือได้มากกว่าคนพิการที่มีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มาลิน สุขเกษม (2543) พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยคนพิการที่มีอายุมากจะมีค่านิยม ทักษะ ทักษะ การรับรู้ความสามารถของตน การรับรู้สถานะสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ และการได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ดีกว่าคนพิการที่มีอายุน้อย

5.2.3.2 ปัจจัยความพิการ

ปัจจัยความพิการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการของกลุ่มตัวอย่าง คือ ระยะเวลาที่มีความพิการ อันหมายถึงคนพิการที่มีความพิการมานาน จะมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ ด้าน

การประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของหลายท่านที่กล่าวไว้ เช่น โอภาส พิมลวิชาภิก (2539) พบว่าระยะเวลาความพิการ มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคม คนพิการที่มีระยะเวลาความพิการมานานจะสามารถเรียนรู้บทบาทของตนเองได้ดีกว่า และมีความรับผิดชอบต่อกันรอบข้าง เป็นที่พึ่งพาของคนอื่นได้ดีกว่า และการศึกษาของปกรณ วชิรกุล (2541) พบว่าระยะเวลาความพิการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการด้วย รวมทั้งการศึกษาของกุลณี หาญพัฒนาชัยกูร (2538) พบว่า ความพิการที่เกิดขึ้นเป็นเวลานาน หรือเกิดแบบเรื้อรัง ทำให้คนพิการสามารถเตรียมความพร้อมการดูแลตนเอง และประกอบอาชีพ

5.2.3.3 ปัจจัยลักษณะทางจิตของคนพิการ

พบว่าปัจจัยลักษณะทางจิตที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการของกลุ่มตัวอย่าง คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง และสุขภาพจิต ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

(1) การเห็นคุณค่าในตนเอง มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ 3 ด้าน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การช่วยเหลือครอบครัว และการประกอบอาชีพ ซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ เห็นว่า การมีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การช่วยเหลือครอบครัว และการประกอบอาชีพ เกิดจากการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่ง กิล ลินเคินฟีลด์ (อ้างใน สุธีรัตน์ แก้วประโลม, 2538) กล่าวถึงบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง จะสามารถดูแลตนเองได้ดี มีพลังและมีจุดมุ่งหมาย มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับศึกษาของ กนกวรรณ อังกะสิทธิ์ (2540) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง คือการที่บุคคลสามารถวิเคราะห์ตนเองแล้วพบว่า ตนเองดี มีคุณค่า มีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และประสบความสำเร็จตามความคาดหวังได้ และพึงพอใจในการกระทำของตน รวมทั้งบุคคลและสังคมรอบข้างยอมรับ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ของกรมประชาสงเคราะห์ อยู่ในระหว่างผ่านกระบวนการจัดเวลาทางสังคม โดยได้รับการส่งเสริมด้านการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีในการช่วยเหลือตนเอง และครอบครัว สามารถอยู่ร่วมในสังคม รวมทั้งยอมรับบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีความมุ่งมั่นในการสำเร็จการศึกษาเพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพต่อไปด้วย

(2) การเชื่ออำนาจในตนเอง มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ 3 ด้าน คือ ด้านการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง ด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ เห็นว่าการรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองฯ และการเป็นผู้ให้คำแนะนำ เกิดจากการเชื่ออำนาจในตนเอง ซึ่ง สตรีคแลนด์ (อ้างใน รอทเทอร์, 1971) กล่าวว่า บุคคลที่

ระดับกระแงไม่ชอบอยู่เลย จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมจากภายในมากกว่าบุคคลที่ชอบอยู่
 เลข ๆ ซึ่งบุคคลพิการที่มีความกระตือรือร้นจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้สามารถมีบทบาท
 ในการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม รู้จักสิทธิและปกป้องสิทธิของตน
 และสามารถทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำแนะนำได้ด้วย ทั้งนี้ กวี ทังสุนทร (2533) กล่าวไว้ว่า
 คนพิการที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะทำให้มีโอกาสนในการพัฒนาศักยภาพได้สูงตรงกันข้ามหาก
 คนพิการที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองจะมีโอกาสนในการพัฒนาศักยภาพลดลง อย่างไรก็ตามกลุ่มตัว
 อย่างคนพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ จะได้รับการอบรมและจัดเวลาให้รู้จักและปฏิบัติคน
 ความระเบียบของศูนย์ฯ รู้จักบทบาทและหน้าที่เพื่อให้สามารถปฏิบัติคนทั้งในด้านการใช้สิทธิ การ
 บำเพ็ญประโยชน์ และการให้คำแนะนำอย่างถูกต้องเมื่อต้องไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกต่อไป

(3) สุขภาพจิต มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ 2 ด้าน โดยพบว่ามีลักษณะสุขภาพจิตที่
 แตกต่างกัน คือ กลุ่มตัวอย่างคนพิการที่มีปัญหาสุขภาพจิต มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทาง
 สังคม ส่วนกลุ่มตัวอย่างคนพิการที่มีสุขภาพจิตดี มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและ
 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

(3.1) กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เป็นผู้พิการที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต
 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ จะมีความรู้ดีกว่าตนเองเป็นภาระต่อครอบครัว
 และไม่สามารถทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเต็มที่ จึงเกิดความท้อแท้ น้อยใจ เบื่อ
 หน่าย สิ้นหวัง และหงุดหงิด มีความเครียดหรือเก็บตัวมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมน้อยลง ซึ่ง สุชาติ
 นาคเสถียร (2533) ศึกษาไว้ว่าคนพิการมักเป็นผู้ที่มีความวิตกกังวลสูง เช่น เกี่ยวกับการรักษา
 พยาบาล การสูญเสียอวัยวะของร่างกาย ความสามารถในการทำงาน รวมทั้งการปรับตัวของคน
 พิการเอง โดย เมนไนน์เจอร์ (อ้างในฉวีวรรณ แก้วพรหม. 2530) กล่าวว่าการที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจ
 กรรมต่าง ๆ ในสังคม สิ่งแวดล้อม จะเป็นเครื่องชี้วัดสุขภาพจิต ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนพิการที่
 มีปัญหาสุขภาพจิต จึงควรส่งเสริมให้มีโอกาสนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ได้แสดงบทบาทที่เหมาะ
 สม ตามสติปัญญา กำลังและความสามารถของตนเอง รวมทั้งกิจกรรมการผ่อนคลายความเครียด
 และใช้ธรรมะในการกล่อมเกล่าจิตใจเพื่อสร้างความรู้สึกลง และยอมรับกับความเป็นจริงของชีวิต

(3.2) กลุ่มตัวอย่างที่ทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นผู้
 พิการที่มีสุขภาพจิตดี พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจ
 กรรมหลายอย่างที่มีการส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจ และได้รับการอบรมให้เป็นผู้ที่รู้จัก
 บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยเฉพาะในขณะที่เข้ารับการอบรมในศูนย์ฯ ซึ่ง กิ่งกาญจน์ กาญจน
 ทรานกูร (2541) กล่าวไว้ว่า ผู้มีสุขภาพจิตที่ดี ประกอบด้วย การเป็นผู้รู้จักตนเอง มีความภูมิใจใน
 ศักดิ์ศรีของตนเอง รู้จักมองผู้อื่นด้วยทัศนคติที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับในความแตกต่าง และรู้

จักษมองสภาพแวดล้อมทางสังคม รู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ และเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งคุณสมบัตินี้ดังกล่าวจะทำให้กลุ่มตัวอย่างที่รับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ สามารถทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้ และการศึกษาของ มาลิน สุขเกษม (2543) กล่าวว่า ใ้วว่าคนพิการที่มีสุขภาพจิตดีจะมีค่านิยม ทักษะคิด การรับรู้ความสามารถของคน และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ด้วย

(4) การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ 6 ด้าน คือ การช่วยเหลือครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การเป็นผู้ให้คำแนะนำ และการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งอธิบายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฯ เห็นว่าองค์กรทางสังคม ไม่ว่า ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ทั้ง 8 แห่งของกรมประชาสงเคราะห์ หน่วยงานด้านการแพทย์ สวัสดิการจากรัฐ และองค์กรเอกชน เช่นมูลนิธิ สมาคม ชมรม สามารถให้การสนับสนุนศักยภาพด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งขนิษฐา เทวรินทร์ภักดี (2540) กล่าวว่า ใ้วว่า การพัฒนาศักยภาพคนพิการด้วยการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรต่าง ๆ โดยให้คนพิการได้มีส่วนร่วมเป็นสมาชิก มีการรวมตัวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิธีการดำเนินชีวิต และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต รวมทั้งการที่คนพิการสามารถเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน จะทำให้คนพิการมีความรู้สึกอบอุ่น มีกำลังใจ สามารถต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และควรมีการสร้างเครือข่ายให้องค์กรคนพิการมีความเข้มแข็ง เรือนัฐบริการของรัฐและเอกชนที่จัดให้ ทั้งนี้การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กร เป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางสังคมแก่คนพิการในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การสนับสนุนให้คนพิการได้เล่นกีฬาตามความเหมาะสมของประเภทความพิการ มีกิจกรรมนันทนาการใช้เวลาร่วมกันเป็นประโยชน์ เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี รวมทั้งพยายามส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งองค์กรจะมีบทบาทต่อการพัฒนาศักยภาพของคนพิการหลายด้าน ในกรณีของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพของศูนย์ฯ นอกจากได้รับการฝึกอาชีพแล้ว ศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีวิทยากรจากภายนอกบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคม เรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิของคนพิการตามกฎหมาย กฎหมาย นำรู้สำหรับบุคคลทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ เทคนิคการคลายความเครียด เป็นต้น กิจกรรมทัศนศึกษา เยี่ยมชมสถานที่สำคัญ แหล่งท่องเที่ยว ได้มีการส่งเสริมความสามารถด้านแข่งขันการศึกษา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เช่นการทำความสะอาดบริเวณที่สาธารณะ การเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม เวียนเทียน ส่งเสริมเรื่องการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่คนพิการ ศึกษาดูงานใน

สถานประกอบการ การเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ จัดหางานให้ทำ เพื่อให้คนพิการสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบถึงศักยภาพคนพิการทางร่างกาย ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของคนพิการทางร่างกาย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการทางร่างกาย ในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพคนพิการ ดังต่อไปนี้

ระดับนโยบาย

1. รัฐควรส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสและแสดงบทบาททางสังคมเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนพิการมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่ในระดับต่ำกว่าปานกลาง รวมทั้งด้านการประกอบอาชีพ อาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งรัฐควรสนับสนุนให้สังคมได้มีเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อคนพิการ ทั้งในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการประกอบอาชีพ โดยการประชาสัมพันธ์ ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนทั่วไป
2. รัฐควรส่งเสริมสวัสดิการด้านต่าง ๆ รวมทั้งบริการสาธารณะให้แก่คนพิการอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนพิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย เนื่องจากความไม่สะดวกในการเดินทาง หรือบริการต่างๆ ของรัฐที่จัดไว้ไม่เพียงพอ และไม่เหมาะสมกับสภาพความพิการ โดยเฉพาะผู้ที่มีความพิการอัมพาตท่อนล่าง ซึ่งมีศักยภาพน้อยกว่าความพิการด้านอื่น ซึ่งรัฐควรพัฒนาระบบสวัสดิการแก่คนพิการ ทั้งด้านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ประกอบด้วย การแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม และการรณรงค์สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ รวมทั้งเผยแพร่และเชิญชวนให้คนพิการได้ร่วมกันใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง
3. รัฐควรเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว และองค์กรเครือข่ายของคนพิการ ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ญาติ เพื่อนบ้าน และชุมชน ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ แต่พบว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจิตทุกด้าน ในขณะที่การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพหลายด้าน แต่กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนจากองค์กรฯ ในระดับต่ำกว่าปานกลาง รวมทั้งมี

ความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายในระดับสูง ซึ่งรัฐควรมีมาตรการสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพคนพิการมากขึ้น

ระดับปฏิบัติการ

1. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ควรส่งเสริมให้คนพิการแสดงศักยภาพของตนเองอย่างมีคุณค่า ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางจิตของกลุ่มตัวอย่าง คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเชื่ออำนาจในตนเอง สุขภาพจิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสัมพันธ์กันหลายด้านในระดับน้อยถึงปานกลาง และลักษณะทางจิตของกลุ่มตัวอย่างแต่ละด้านอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และปานกลาง โดยเฉพาะสุขภาพจิต มีความวิตกกังวลค่อนข้างสูง ฉะนั้น การที่ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ได้ส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย จึงควรเน้นให้คนพิการเกิดความมั่นใจ และมีกำลังใจ ในการแสดงศักยภาพของตนเอง ทั้งในด้านการเป็นผู้ให้ และผู้รับ เพื่อให้คนพิการได้ตระหนักในคุณค่าและใช้ประโยชน์ของสภาพร่างกายส่วนที่เหลืออยู่อย่างเต็มตามความสามารถ

2. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการควรมีหลักสูตรเตรียมความพร้อมแก่คนพิการก่อนฝึกอาชีพ ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า สภาพความพิการของร่างกายนอกจากเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาศักยภาพในหลายด้าน รวมทั้งระยะเวลาความพิการยังมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพด้วย ซึ่งเป้าหมายของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีความมุ่งหวังในการสำเร็จการศึกษาเพื่อทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ฉะนั้น ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ควรมีหลักสูตรเตรียมความพร้อมแก่คนพิการที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพ โดยการประเมินความสามารถให้เหมาะสมกับสภาพความพิการและวิชาชีพที่จะได้รับการฝึกอบรม จัดช่วงระยะเวลาเพื่อทดลองการฝึกอาชีพ ประมาณ 3-6 เดือน ก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึกอาชีพตามหลักสูตร (ระยะเวลา 1 ปี)

3. ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการควรรณรงค์ให้คนพิการในชุมชน ได้มีโอกาสได้เข้าถึงบริการของรัฐ ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรภายในและภายนอก มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างหลายด้าน แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรฯ ในระดับต่ำกว่าปานกลางเล็กน้อย ฉะนั้น หากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ได้ร่วมรณรงค์สร้างความเข้าใจให้คนพิการในชุมชนได้มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น การใช้บริการด้านการแพทย์ การศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งสายสามัญและสายอาชีพ รวมทั้งบริการของรัฐด้านต่าง ๆ จะทำให้คนพิการ ได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้นด้วย

ระดับวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยศักยภาพการพึ่งพาตนเองของคนพิการและครอบครัวในชุมชน ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ทั้งศักยภาพในด้านการพึ่งพาตนเองของคนพิการ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและชุมชนไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ โดยที่คนพิการส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวยากจน รอคอยความช่วยเหลือและบริการจากรัฐ จึงมีความน่าสนใจว่า คนพิการในครอบครัว หรือในชุมชน จะมีปัจจัยที่มีผลต่อการศักยภาพด้านการพึ่งพาตนเองอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาคุณภาพชีวิตของคนพิการที่ผ่านการฝึกอาชีพจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นคนพิการที่เข้ารับการฝึกอาชีพในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพ ทั้ง 8 แห่ง ทั้งด้านลักษณะทางจิต ด้านชีวิตสังคมของคนพิการ และการสนับสนุนทางสังคม รวมทั้งศักยภาพด้านต่าง ๆ ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเมื่อสำเร็จการฝึกอาชีพ และออกจากศูนย์ฯ ไปแล้ว
3. ควรมีการศึกษากการพัฒนาศักยภาพคนพิการด้านอื่น ๆ เช่น คนพิการทางสติปัญญา และ คนพิการทางการมองเห็น ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะคนพิการทางร่างกาย ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการในด้านอื่นดังกล่าวข้างต้น อาจจะมีผลแตกต่างหรือคล้ายคลึงกัน จะทำให้สามารถกำหนดแนวทางการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับสภาพความพิการที่แตกต่างกันต่อไปด้วย